

ДОСЛІДЖЕННЯ НАЯВНИХ МЕТОДІВ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглядаються наявні методи оцінки фінансового стану підприємства, розкрито їхні переваги й недоліки, з урахуванням світового досвіду обґрунтовано найважливіші напрямки удосконалення оцінки фінансового стану підприємства.

Постановка проблеми. Основною економічною функцією банків є кредитування їх клієнтів. Від того, на скільки добре банки реалізують свої кредитні функції, багато в чому залежить економічний стан регіонів, що ними обслуговуються. Банківські кредити сприяють появі нових підприємств, збільшенню кількості робочих місць, будівництву об'єктів соціального та культурного призначення, а також забезпечують економічну стабільність.

Аналіз структури активів банківської системи України свідчить про те, що більше третини з них припадає на кредитний портфель. Кредитні операції банку являються ведучими серед інших як по прибутковості, так і по масштабності розміщення засобів. Тому банківське кредитування підприємств потребує попередньої оцінки їхнього фінансового стану з боку банку-кредитора, для чого розроблено (і розробляються нові) вітчизняні й зарубіжні методики такої оцінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням оцінки фінансового стану підприємства присвячено безліч праць авторів різних країн. Засновниками розробки й розвитку цього питання вважають представників англо-американської школи (Р. Фоулк, Дж. Кеннон, Р. Сміт, Дж. Хорріган, фахівці фірми Дюпон і т.д.). У Росії останні дослідження з цих питань

висвітлено у працях В.В. Ковальова, А.Д. Шеремета, Р.С. Сайфуліна, О.С. Стоянової й інших авторів, в Україні – у працях С.Ф. По кропивного, А.М. Поддєрьогіна, Т.Г. Беня, С.Б. Довбні та інших.

Накопичений такий досвід потребує критичного огляду, систематизації методів оцінки фінансового стану для з'ясування їхніх недоліків та переваг, виявлених у процесі їх практичного використання.

Постановка завдання. Основним завданням статті є розгляд наявних методів оцінки фінансового стану підприємства та розробка пропозицій по удосконаленню процесу оцінки і відбору потенційних позичальників для підвищення ефективності кредитних операцій комерційних банків і підвищення, тим самим, якості портфеля банківських позик.

Викладення основного матеріалу дослідження. Аналіз вітчизняних і закордонних літературних джерел дав змогу виокремити такі методи оцінки фінансового стану підприємства: коефіцієнтний; комплексний; інтегральний; безбитковий; рівноважний.

У світовій практиці широко застосовується коефіцієнтний метод. Він базується на розрахунку системи коефіцієнтів, що відображають різні аспекти діяльності підприємства і враховують чинники внутрішнього й зовнішнього впливу на фінансовий стан підприємства. Цей метод має безліч модифікацій, які з урахуванням світового досвіду і з позицій обліку аспектів діяльності підприємств можна, використовуючи мінімальну кількість коефіцієнтів (три).

При оцінці фінансового стану підприємства таким методом використовують або всю сукупну діяльність підприємства, або їхню визначену групу, розширюючи притому склад коефіцієнтів (від 3 до 10). При цьому зростає трудомісткість такого методу, складнішим стає процес формування висновків про фінансовий стан підприємства. Істотним недоліком цього методу є відсутність нормативних значень більшості використовуваних коефіцієнтів, а також та обставина, що зміни величин коефіцієнтів у динаміці не можуть бути інтерпретовані належним чином, оскільки і чисельник, і знаменник будь-якого коефіцієнта змінюються в часі.

При комплексній оцінці фінансового стану підприємства найзагальніші показники його діяльності аналізують у динаміці і групують за двома напрямками. До першого напрямку включають показники й чинники доброго фінансового стану: стійку платоспроможність; ефективне використання капіталу; своєчасну організацію розрахунків; наявність стабільних фінансових ресурсів. До другого напрямку включають показники незадовільного фінансового стану: відсутність власних оборотних коштів; неефективне розміщення ресурсів; наявність стійкої заборгованості з платежів; негативні тенденції у виробництві. До загальних показників комплексної оцінки фінансового стану підприємства належать показники дохідності (абсолютна величина прибутку чи доходу) і рентабельності (відсоткове відношення прибутку від реалізації продукції до її собівартості або товарообігу).

Комплексний метод дає змогу виявити проблемні напрямки в діяльності підприємства і досліджувати причини, що їх зумовили, однак на його основі дуже складно зробити обґрунтовані висновки про фінансовий стан підприємства в цілому. Але він дуже трудомісткий, йому властиві усі недоліки коефіцієнтного методу, що обмежує можливості його використання на практиці, особливо в тому разі, коли необхідна оперативна оцінка фінансового стану підприємства.

У реальному житті досить часто виникають ситуації, коли фінансовий стан підприємства необхідно виміряти якимось одним сукупним (інтегральним) показником. Методика інтегральної оцінки фінансового стану підприємства передбачає розрахунок інтегрального показника (J) на базі узагальнювальних показників за рівнем платоспроможності (РПл), фінансової незалежності (ФН), якості активів (ЯА) підприємства.

До переваг методу варто віднести можливість доповнення будь-якої кількості аналітичних напрямків і коефіцієнтів оцінки фінансового стану підприємства в разі потреби в їхньому включенні в інтегральний показник. Водночас цьому методові притаманна „неузгодженість” понять „ліквідність” і

„платоспроможність”, а оскільки він базується на розрахунку коефіцієнтів, то він також трудомісткий і має всі недоліки коефіцієнтного методу.

Беззбитковий метод базується на ролі операційного важеля у формуванні результатів діяльності підприємства, на можливості керування його витратами й результатами для досягнення необхідних показників беззбитковості виробництва. Як критерій оцінки фінансового стану підприємства в цьому випадку виступає запас фінансової міцності підприємства (ЗФМ), тобто той виток від реалізації (ВР), що підприємство має після проходження порога рентабельності (ПР) (в абсолютному і відносному вираженні). Цілком очевидно, що чим вищий запас фінансової міцності у відсотках, тим стійкіший фінансовий стан підприємства.

Такий метод дає змогу виміряти також „внесок” кожного виду продукції, напрямку діяльності, структурного підрозділу підприємства у формування запасу фінансової міцності підприємства, а отже, надає можливість керування ним, враховуючи результати аналізу за цими елементами.

Цей метод включає базовий аспект діяльності підприємства – беззбитковість і тісно пов’язаний з управлінням витратами, тому його варто розглядати як сучасний та зручний для практичного використання. Однак він не узгоджується з такими сторонами оцінки діяльності підприємства, як його конкурентоспроможність, кредитоспроможність, ринкова й ділова активність, тобто потребує подальшого розвитку.

Рівноважний метод базується на понятті ліквідності й оцінці фінансового стану підприємства з позицій досягнення рівноваги між ліквідними потоками у сфері господарсько-інвестиційної і фінансової діяльності підприємства. Перша виступає як зона створення коштів, а друга як зона споживання коштів. Формовані й споживані в них ліквідні грошові потоки мають назву результату господарської діяльності (РГД) і результату фінансової діяльності (РФД) відповідно. Рівність між цими результатами, за однакової їхньої величини і протилежного знаку (РГД — позитивне, РФД — негативне.), створює ситуацію

ідеальної фінансової рівноваги підприємства, коли сукупний результат господарської та фінансової діяльності ($РФГД = РГД + РФД$). дорівнює $<0>$.

Межі зони безпеки визначаються величиною РГД і РФД, обмірюваних у % стосовно доданої вартості як найважливішого показника, що впливає на ефективність функціонування підприємства, й істотно впливають на його фінансовий стан.

Методика передбачає розрахунок показника результату господарської діяльності за такою формулою:

$$РГД = \underbrace{(ВЗПП - ВМЗ)}_{\text{Додана вартість}} - ВОТ - \Delta ФЕП - ВІ - ЗОМ,$$

$\underbrace{\hspace{15em}}_{\text{Брутто-результат експлуатації інвестицій}}$

$\underbrace{\hspace{15em}}_{\text{Грошовий результат експлуатації інвестицій}}$

де: ВЗПП — вартість зробленої підприємством продукції;

ВМЗ — вартість матеріальних витрат;

ВОТ — витрати на оплату праці і відрахування, пов'язані з нею;

$\Delta ФЕП$ — зміна фінансово-експлуатаційних потреб;

ВІ — виробничі інвестиції;

ЗОМ — звичайні операції з майном.

Позитивне значення результату господарської діяльності визначає фінансовий стан підприємства і відкриває перед ним можливості впровадження нової техніки, інвестування коштів у нові види діяльності тощо, якщо воно при ньому узгоджується з величиною результату фінансової діяльності.

Рівноважний метод оцінки фінансового стану підприємства апробований світовим досвідом. Його практична реалізація дала змогу встановити 9 типових ситуацій фінансового стану підприємства і розробити відповідні рекомендації загального характеру для досягнення фінансової рівноваги у разі відхилення підприємства від лінії рівноваги чи зони безпеки, що варто вважати дуже цінним у цьому методі.

Однак і такий метод, незважаючи на всі його переваги (зручність, простота, наочність, науковість), не дає можливості врахувати стан підприємства в конкурентному, діловому, кредитному і ринковому середовищі.

Висновок. Таким чином, систематизація методів оцінки фінансового стану підприємства дала змогу встановити переваги й недоліки наявних методів, необхідність їхнього удосконалення з позицій поєднання позитивних сторін кожного методу й зручності їхньої практичної реалізації для управління фінансовим станом у потрібному напрямку.

Використана література:

1. Бень Т.Г., Довбня С.Б. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства // Фінанси України. – 2002. - №6. – С. 53-60
2. Захарченко В.О., Счасна С.І. Систематизація методів оцінки фінансового стану підприємства // Фінанси України. – 2005. - №1. – С. 137-144
3. Захарченко В.О. Сучасні методи оцінки фінансового стану підприємства // Вісник ДДФЕІ. – 2001. - №2(6). – С. 72-75
4. Фінанси підприємств: Підручник / За ред. Поддєрьогіна А.М. – К.: КНЕУ. – 2000.- 468с.
5. Финансовый менеджмент: теория и практика. Учебник / Под ред. Стояновой Е.С. – 5-е изд. – М.: Перспектива. – 2002.-486с.